

Sveriges lantbruksuniversitet Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsutveckling

Genomförbara önskemål

- Kan elevernas önskemål gestalta skolgården?

Makeable wishes

- *Can student's wishes give form to the schoolyard?*

Författare Sandgathe Helena
Examensarbete 15 högskolepoäng
Landskapsingenjörsprogrammet
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Alnarp 2011

Titel: Genomförbara önskemål - Kan elevernas önskemål gestalta skolgården?

Författare: Helena Sandgathe

Handledare: Åsa Bensch, SLU, Fakulteten för landskapsplanering.

Examinator: Tim Delshammar, SLU, Fakulteten för landskapsplanering.

Omfattning: 15hp

Nivå och fördjupning: Avancerad C

Kurstitel: Examensarbete för kandidatexamen på landskapsingenjörsprogrammet.

Kurskod: EX0361 Landskapsplanering C.

Program: Landskapsingenjörsprogrammet.

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp.

Utgivningsmånad och -år: April 2010.

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap.

Foton är tagna av författaren där inget annat anges. Återgivna med tillstånd från skolan.

Nyckelord: ungdomar, skolgårdar, skolgårdsutformning, skolgårdsgestaltning, barns önskemål, park- och lekutrustning.

Förord

Detta är ett examensarbete utfört inom Landskapsingenjörsprogrammet vid institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp. Arbetet motsvarar 15hp.

Jag vill rikta många positiva ord och tack till alla inblandade vänner och familj som hjälpt till med stöttning och bollplank med mera.

Jag vill även tacka min handledare Åsa Bensch som hjälpt mig med arbetet.

Stort tack till min morbror Jan Andersson som är rektor på Thorildskolan i Kungälv och den personen som fick upp mina ögon för detta projekt men även en hjälpande hand många gånger.

Slutligen vill jag tacka alla på företaget Norconsult som hjälpt mig då de genom att låna ut kontorsplats, material, inspiration och information gjort det här arbetet otroligt mycket lättare och mer genomförbart.

Sammanfattning

Högstadieskolan Thorild i Kungälvskommun undervisar i dagsläget årskurs sju till nio men skall snart även börja undervisa årskurs sex. Detta medför att skolgården behöver byggas om för att alla elever skall kunna trivas.

I detta arbete tas ett gestaltungsförslag fram som grundar sig på elevernas önskemål. 278 elever från Thorildskolan har svarat på en enkät med frågeställningar om sin skolgård för att uttrycka dessa önskemål.

I uppsatsen tas även olika sätt att gå till väga inför en projektering av skolgårdar upp. En litteraturstudie samt öppna intervjuer har även gjorts för att svara på frågeställningarna som ställts i arbetet och för att komplettera gestaltungsförslagets utformning.

Arbetets syfte är att belysa brukarens inblandning i projekteringen av skolgårdar, speciellt riktar det in sig på högstadieskolans brukare som i detta arbete är eleverna och deras sätt att lägga fram önskemål. Dessa önskemål vägs sedan mot vad som idag finns på platsen. Ett annat syfte är att ta reda på hur verksamma landskapsarkitekter arbetar när de tar fram högstadieskolgårdar.

Litteraturstudien klargör bakgrunden till varför högstadieskolgården är värd att lägga ner pengar och energi på. Den visar även att skoltidens miljö präglar oss i vuxen ålder vilket gör att utformningen spelar en stor roll.

Elevernas svar på enkätundersökningen låg till grund för gestaltungsförslaget som presenteras senare i detta arbete. Svaren tyder på mycket fantasi men även en önskan om en bättre skolgårdsmiljö. Förslaget blev därigenom påkostat och stort men det visar grovt vad eleverna vill och inte vad ekonomin tillåter.

Innehållsförteckning

Förord	0
Sammanfattning	0
1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Avgränsningar	1
2. Metod och material.....	2
3. Bakgrund	3
3.1 Tonåringar	3
3.2 Oinspirerande miljöer.....	4
3.2.1 Skolbyggnaden.....	4
3.2.2 Skolgården	5
3.3 Skolgårdens påverkan på individen	6
3.4 Trygghet.....	6
3.5 Åtgärder	7
3.5.1 Ansvar.....	8
3.5.2 Varför skall barn och ungdomar få vara med och påverka utformningen på sin arbetsmiljö?	8
4. Resultat	9
4.1 Enkätundersökningen.....	9
4.2 Intervjurespondenternas metoder för projektering	10
4.3 Befintliga förhållanden.....	13

4.4 Mitt gestaltungsförslag.....	19
5. Diskussion	24
5.1 Frågeställningarna	24
5.1.1. Svar till frågeställningarna.....	24
5.2 Gestaltungsförslaget.....	25
5.3 Metodval.....	28
6. Slutsats.....	29
6.1 Fortsatta studier	29
7. Källförteckning	0
7.1 Muntlig.....	0
Bilaga 1.	0
Bilaga 2.	0
Bilaga 3.	0
Bilaga 4.1.....	0
Bilaga 4.2.....	0
Bilaga 4.3.....	0
Bilaga 4.4.....	0
Bilaga 4.5.....	0
Bilaga 5.6.....	0

1. Inledning

När jag gick på högstadiet åkte jag dagligen förbi Thorildskolan. Några gånger åkte jag och hälsade på vänner som gick på skolan. Det jag minns från mina besök var att jag inte vågade gå in i skolhuset eller trivdes på skolgården. Anledningen till varför jag inte trivdes på skolan var nog mest för att jag inte kände till miljön men också för att elevernas attityd var hård, både mot varandra och okända.

Thorildskolan skall ta in fler klasser då en annan skola skall läggas ner och behöver därför en förbättrad skolgård. I dagsläget finns inte mycket utrustning på skolgården och det är få elever som vistas utomhus på rasten, speciellt på vintern eftersom skolgården i dag är kal, blåsig och har få aktivitets möjligheter.

Skadegörelse och vandalism är ett väsentligt problem på skolan. Detta arbete kommer ytligt att ta upp vad kala och ogenomtänkta skolgårdar har för påverkan på eleverna.

Arbetet belyser elevernas önskemål i ett gestaltungsförslag och visar varför det är viktigt att bygga en inspirerande arbetsmiljö för högstadieelever.

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att ta reda på om eleverna på Thorildskolan själva kan vara med och ta fram vad som skall finnas på skolgården och jämföra dessa önskemål med vad som idag finns på skolgården. Någonting som också skall undersökas är hur yrkesverksamma landskapsarkitekter arbetar när de projekterar skolgårdar. Mina frågeställningar är därmed som följer:

Huvudfråga:

- Går det genom att lyssna till elevernas önskemål få fram ett gestaltungsförslag till skolgården?

Delfrågor:

- Vad reglerar utformningen på högstadieskolgårdar och vad styr landskapsarkitekter som skapar miljöer för högstadieelever?
- Stämmer elevernas önskemål överens med vad som i dagsläget erbjuds dem?

1.2 Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på en specifik skola eftersom det är bestämt att den skolans utemiljö skall byggas om inom en snar framtid. Detta gör att fler blir intresserade utav detta arbete och kan bli mer behjälpliga under min process. Det betyder också att förslag från mitt arbete kan komma att tas med i det slutgiltiga förslaget för skolgården. På skolan går läsåret 2010 -2011 385 elever varav 20 stycken är särskoleelever och har svarat tillsammans på enkätundersökningen. Av dessa 385 elever har 278 stycken svarat på enkäten vilket är 67 procent av eleverna på skolan.

Det slutgiltiga förslaget kommer enbart vara ett gestaltningsförslag och alltså inga färdiga bygghandlingar. Jag har valt att göra detta för att arbetet inte skall bli för stort. Området som använts på skolgården är det mest centrala. Platser som ligger utanför arbetsområdena (Figur1) anser jag inte vara platser där elever borde befinna sig på skoltid då de är gömda och därmed är utom vuxen tillsyn. Därför har jag valt att inte räkna in dessa i mitt gestaltningsförslag.

Gällande atriumgårdarna så finns det två stycken sådana på skolan som skiljer sig något i storlek. Jag har valt att enbart gestalta den till storleken mindre utav de två då funktionen kommer bli densamma för båda.

Någon kalkyl har inte räknats med för att inte göra arbetet för stort. En växt och utrustningslista har inte heller gjorts då detta inte är det mest väsentliga i arbetet.

2. Metod och material

Grunden till arbetet är en enkätundersökning, litteraturstudie och intervjuer. Enkätundersökningens svar har tillsammans med litteraturstudien, lagt grunden till gestaltningsförslaget. För att se enkätundersökningens svar i tabellform se Bilaga 4. Gestaltningsförslaget tillsammans med intervjuerna har lagt grund till diskussionen.

Intervjuerna har ägt rum på företaget Norconsults huvudkontor i Göteborg. Intervjurespondenter har varit tre erfarna landskapsarkitekter, Jan Andersson som är rektor på skolan samt Malin Johansson som är ordförande i elevrådet. Två utav landskapsarkitekterna heter Åsa Erkman och Lena Seipel. De två arbetar på Norconsult och intervjuades samtidigt på ett lunchmöte i en möteslokal. Den sista landskapsarkitekten heter Bo Larses och honom intervjuade jag per telefon. För dessa öppna frågor se Bilaga 1. Jan Andersson och Malin Johansson intervjuades per email och deras öppna frågor finns i Bilaga 2.

Intervjumetoden har haft ett halvstrukturerat upplägg med grunden i att få reda på hur dessa aktiva landskapsarkitekter arbetar då de ritat nya planer till högstadieskolgårdar.

Litteraturen har sökts på Sveriges Lantbruks Universitets Biblioteket i Alnarp samt Göteborgs Universitetsbibliotek. Uppslagsverk som använts är Nationalencyklopedin.

Sökmotorer är Google, Google scholar, Libris och Epsilon. Olika myndigheters hemsidor har även använts för att hitta information om

regler, lagar och statistik. Dessa myndigheter var skolverket, FN:s barnkonvention och arbetsmiljöverket.

Från en provokationsföreläsning på Thorildskolan med Anna Törnqvist har även muntlig information tagits del utav.

De sökord som använts under litteratursökningarna har bland annat varit som följer: skolgård, mobbning, kränkning i skolan, arbetsmiljö, schoolyard och bullying.

Gestaltningförslaget har gjorts i programmet Google Sketchup. Bilder som använts har tagits utav författaren om inget annat anges.

3. Bakgrund

Det följande kapitlet kommer ge en grundläggande bild om skolgårdens brukare, hur de agerar samt hur skolmiljön påverkar.

En skolgård är det området som ansluter till skolans byggnader, där eleverna på skolan skall vistas på rasterna (Nationalencyklopedin, 1996).

3.1 Tonåringar

På den kommunalt drivna Thorildskolan går elever i åldern 12 till 16 vilket betyder att de flesta elever kommer genomgå puberteten under sin vistelse på skolan.

Att komma i puberteten handlar mycket om att utvecklas både fysiskt och psykiskt. Framförallt ökas längd och vikt, pojkar tar ledning i styrka och snabbhet. I tonåren sker även en könsmognad vilket är en naturlig period till att bli vuxen, detta ändrar bland mycket annat även samspelet mellan pojkar och flickor i skolan och på skolgården. I mellanstadiet leker pojkar och flickor separat, barnen påpekar ofta vad som är typiskt för de olika könen i form av kläder, frisyrer, lek och så vidare. Detta beteende influerar barnens utveckling av sina könsidentiteter (Andersson-Nyander et al., 1983).

Högstadiet är då de flesta kommer upp i puberteten, det är då spännande att interagera med det motsatta könet. Flickorna når oftast könsmognaden tidigare än pojkar vilket gör att de ofta har små förälskelser på håll, detta kan vara i en idol eller någon populär person på skolan. Vilken person det blir beror ofta på att flickan ser upp till personen eller vill efterlikna denne. Det kan också bero på om denna person är accepterad och beundrad av kamraterna eftersom det då

visar att flickan själv är åtråvärd. Pojkarnas intresse för det motsatta könet kommer ofta två år senare då även de når könsmognad. Detta gör att flickor och pojkar ofta agerar för sig själva. Genom puberteten utvecklas även individens personlighet och tankesätt. För att utveckla en personlighet, självständighet, identitet och ett jag är det viktigt att få ta egna initiativ som kan ge lärdom och självförtroende (Andersson-Nyander et al., 1983).

I tonåren nås det intellektuella mognandet sin topp och med detta kan abstrakta tankesätt användas och förstås. Problem kan identifieras och lösas utan att det behöver vara konkreta. Tonåringar är väldigt fokuserade på sig själva under denna period och känner sig ofta iakttagna av andra. Det är viktigt att låta barn och ungdomar få utvecklas ensamma utan vuxnas inblandning men samtidigt måste vuxna diskret finnas i närheten för barnen för att kunna diskutera och samtala (Andersson-Nyander et al., 1983).

Skall tonåren ha ett specifikt mål så är det att alla ungdomar till slut skall bli självständiga individer som kan ta eget ansvar för sina handlingar. Att för första gången stå själv inför svårigheter och besvärligheter kan för många ungdomar uppfattas som negativt. Det är ofta denna orsak som gör att missförstånd sker mellan vuxna och tonåringar, de vill helt enkelt inte bli vuxna riktigt än (Andersson-Nyander et al., 1983).

3.2 Oinspirerande miljöer

3.2.1 Skolbyggnaden

År 2009-2010 gick 891 727 elever i den svenska grundskolan. Dessa kostade tillsammans 77,4 miljarder kr.

Hur pengarna användes skiljer sig mellan fristående grundskolor och

de kommunala. Kostnaden för skolmat och läromedel var högre i de fristående skolorna. Största kostnaden för de kommunala skolorna var elevvård, undervisning samt lokaler (Skolverket, 2010).

I skolan arbetar alla barn och ungdomar obligatoriskt i nio år vilket gör skolan till Sveriges största arbetsplats. Dessvärre är denna arbetsplats inte den mest prioriterade eller genomtänkt byggda då många skolor består av långa praktiska korridorer där väggarna istället för konstverk, har stora skåp för studenternas tillhörigheter. Istället för att ha platser där eleverna kan sitta och arbeta på rasterna finns så kallade uppehållsrum. Som namnet avslöjar är det en plats att uppehålla sig och där inget produktivt arbete kan pågå. Att ha en inspirerande arbetsmiljö är viktigt för att individen skall känna sig respekterad och sedd (Arbetsmiljöverket, 2011).

Arbetsmiljöverkets regler (2002) säger att eleverna behöver ett pausutrymme som är avskilt från de lokaler där undervisningen sker. Detta utrymme kan vara skolgården där den föreställs som en plats som gynnar skolarbetet och den allsidiga utvecklingen. Det står även att man kan ha promenadvägar, bord och natur så att olika aktiviteter kan ta plats på samma utrymme.

Många högstadieskolor är en mycket stel och tråkig arbetsplats som inte inbjuder till inspirerande tankar och handlingar. Detta kan lätt skicka eleven signalerna att de är bortglömda och kan uppfattas som att samhället inte tror på dem. En lyckad ombyggnation av skolbyggnaden Heimdalsgades Overbygningsskole i Köpenhamn ledde till att eleverna stannade kvar i skolan tills de blev tillsagda att gå hem på kvällen. Skolan hade innan problem med skadegörelse och skolkning vilket inte är ett lika stort problem längre. Den nya skolbyggnaden bygger på att praktiskt-estetiskt arbete utgör en bas i

undervisningen vilket inspirerar eleverna till att lära sig och utvecklas (Törnqvist, muntligen, 2011).

“Når vi tilbyr barn og unge stygge skoler, viser vi att vi ikke bryr oss om dem. Hvorfor skal de vaere villig til å yte noe i disse bygningene, når de leser i veggene at omgivelsene ikke har respekt og omsorg for dem?” – Birgit Cold (Törnqvist, muntligen, 2011).

3.2.2 Skolgården

Skolgården kan se olika ut men det finns många skolgårdar som inte kan användas som en positiv resurs för eleverna eftersom de är mer eller mindre kala (Nilsson, 2002).

Att eleverna använder denna plats på rasterna är grundtanken, här skall lek kunna få genomföras fritt. För att detta skall kunna ske skall lösa material finnas i stor omfattning. Skolgården skall även under lektionstid kunna användas för att informationen skall bli mer greppbar. Genom att använda skolgården som en trädgård kan kunskaperna som skolan lärt ut komma till användning i försäljningsprojekt av det som odlats. När skolan är slut för dagen kan skolgården komma att användas av allmänheten runt omkring, om inga andra större öppna ytor finns i närheten. International Playground Association tyckte att skolgården skulle om inte annat kunna användas till dessa tre saker då en kampanj för skolgården utfördes med detta som grund (Nilsson, 2002).

På 80 talet var skolgårdarna ofta prydda med taggbuskar och stora kala asfaltsytor detta var det största problemet med skolgården, vilket föräldrar, elever och lärare gärna ville ändra på. En kal skolgård anses dock inte bara vara ett estetiskt problem utan kan precis som

innemiljön i skolbyggnaden uppfattas som att eleverna inte är värda en fin arbetsmiljö (Nilsson, 2002).

Gällande storleken på skolgården så fanns det förut en norm som bestämde minsta storlek per elev men denna togs bort i slutet av 1980 talet. Svenska Dagbladet har gjort en undersökning där det visar sig att många barn bara har några få kvadratmeter att röra sig på. I dagsläget kan därmed friskolor öppna utan att ha någon skolgård alls (SvD, 2011.) I en lista på dåliga skolgårdars egenskaper står trängsel med tillsammans med kala ytor (Nilsson, 2002).

För att få en så bra skolmiljö som möjligt fanns det förut i Stockholm olika lekledare som på rasterna uppmuntrade barnen till lek. Att ha lekledare på rasterna ledde till en rad olika förbättringar enligt undersökningar som gjordes på fritidspedagoglinjen. Vandaliseringen minskade eftersom eleverna hade andra sätt att aktivera sig på. En skolsköterska ansåg att eftersom lösa material fanns att tillgå i leken så minskade även personskadorna då barnens lek genom redskap blev mer strukturerad och då även mindre våldsam. På vissa ställen försvann mobbningen och generellt minskades den då en positiv kontakt med vuxna infördes. Andra positiva framsteg var att eleverna fick en positiv stund på skoldagen, rasterna gjorde även så att eleverna lekte av sig och var inte lika rastlösa vilket gjorde att de kunde vara mer fokuserade på lektionerna. Anledningen till varför lekledarna togs bort var ekonomiska men Nilsson (2002) menar att detta val kanske inte var så kostnadseffektiv då problemen som fanns innan nu måste åtgärdas på andra sätt.

Malena Johanssons (Johansson, 2007) har i sitt examensarbete skrivit om hur barn i åldern 11 till 16 år behöver platser att samlas, hänga,

prata och umgås. Men också platser på skolgården där de kan röra sig och utöva idrotter.

Det skall även tilläggas att Nilsson (2002) tycker skolgårdsmiljön inte kan byggas till perfektion och sen kunna vara så utan att miljön ständigt måste förändras och förbättras för att en bra skolgård skall existera.

3.3 Skolgårdens påverkan på individen

Landskapsarkitekten Sture Koinberg (Almström et al., 1981) berättar om hur skolgården präglar våra liv och hur detta kan ge en känsla av tillhörighet till individen. Det är därför, menar han, viktigt att minnet utav skolgården blir positiv.

För att få bästa koncentrationsförmåga i klassrummet behövs en bra skolgård där elevernas intryck kan bearbetas på rasterna. En undersökning gjordes på två skolgårdar. En av de två hade raka prydliga planteringar och stora öppna ytor, den andra hade mer natur och var uppdelad i två delar. Den ena delen inbjöd till lek med naturliga tillgångar så som sten och mycket okontrollerade växter, den andra delen av skolgården var lugnare och avskild från den vilda leken. Det visar sig att skolgården som var uppdelad och hade mer natur var en så kallad bra skolgård där eleverna hade 50 % högre koncentrationsförmåga än den andra skolgården som undersöktes. Andra positiva egenskaper som kunde konstateras av den bra skolgården var att eleverna inte var hemma på grund av sjukdom lika mycket samt att de inte var lika rastlösa som eleverna på den så kallade mindre bra skolgården (Nilsson, 2002).

När det kommer till leken har flickor och pojkar olika sätt att agera på skolgården. Pojkar leker gärna i större grupper med olika bollsporter

vilket kan göra dem säkrare på att agera i grupper. De mest populära utomhus sysslorna bland flickor är bland annat gungor, klätterredskap, spela kula med mera där färre personer kan vara med samtidigt. Flickor leker inte på samma sätt och utvecklar därmed inte samma färdigheter som pojkar vilket i framtiden skulle kunna leda till en större osäkerhet i stora grupper. Det är viktigt att under omgestaltningar skapa möjligheter för både flickor och pojkars olika behov. En tydlig könsskillnad finns i leken på skolgården och denna börjar redan i lägre åldrar innan skolan (Gaunt L. 1979).

3.4 Trygghet

Nationalencyklopedin (1996) definierar ordet mobbing som att en eller flera individer upprepade gånger under en bestämd tid orsakar en annan individ skada eller obehag. Här beskrivs också att mobbning bara sker då det finns en viss skillnad i styrkeförhållanden mellan de inblandade vilket innebär att offret har svårt att försvara sig. Detta kan ofta vara pojkar som är fysiskt starkare än de pojkar som blir mobbade.

En viss skillnad finns mellan flickor och pojkar. Pojkar mobbar mest och oftast sitt egna kön, flickor blir oftare mobbade av pojkar än flickor. Flickors sätt att mobba går ofta verbalt till så som förtal och ryktesspridning men även manipulativt beteende i vänskapskretsar. De personer som mobbar är generellt ofta aggressiva mot alla i sin omgivning, både kamrater och vuxna. De finns flera uppföljningsundersökningar som bekräftar att aggressiva mobbare oftare hamnar i kriminalitet och missbruk (Nationalencyklopedin, 1994).

Skolverket menar att skillnaden på att mobba och att kränka någon annan är att mobbning är en upprepning av behandlingen. Kränkning

däremot förklaras som maktutövning mot en eller flera, utav en eller flera och upprepas inte. Det kan ta sig många olika uttryck så som rasism, främlingsfientlighet och så vidare. Kränkningar sker endast en gång och handlar om uppfattningar, värderingar, handlingar som går emot principen mot alla människors lika värde och ideologier med mera (Skolverket, 2008).

Att trakassera andra i skolan är inget nytt. Förut använde lärare vardagligen olika typer av nedvärderande prygel för att straffa olydiga elever. Allt från att kränka de nya eleverna till att få stå i skamvrån eller ha en skylt som betvivlade personens intelligens runt halsen hörde till de normala. Dessa kränkningar skickade signaler till eleverna att detta beteende var okej vilket de då använde på varandra. Olika ritualer tillät hierarki i klassen där slagsmål på skolgården var sättet att bestämma ordningen. I slutet av 1950 talet togs rätten att slå eleverna bort (Skolverket, 2008).

Ett stort problem som sker på skolan är mobbning, trakasserier och uteslutning. I dagens läge ser värderingarna helt annorlunda ut och eleverna skall inte bara lära sig ämnen i skolan utan även hur ett demokratiskt samhälle ser ut och hur man motverkar alla typer av kränkande behandling (Skolverket, 2008).

En undersökning utförd av skolverket baserat på 100 svar från fem olika skolor visar att den största delen utav mobbningen i nutid sker utomhus, i köer till matsalen och i korridorerna långt ifrån skolans klassrum och vuxnas tillsyn. Hela 84 % av alla kränkningar sker utanför klassrummet och undervisningen. Enligt eleverna finns det inga utmärkande platser där kränkande behandling sker mer än någon annanstans. Mobbning och kränkande behandling uttrycker eleverna i samma undersökning vara socialt utanförskap. Det som uppfattas

nedvärderande är då individer blir uteslutna ut grupper, ignorerade eller på annat sätt uteslutna ur gemenskap (Skolverket 2002).

En tråkig och kal skolgård kan bidra till negativa påföljder så som skoltrötthet, tristess och passivisering. Dessa påföljder kan i sin tur leda till ökat våld på skolgården (Almström et al., 1981).

3.5 Åtgärder

För att undvika dessa trygghetsproblem som kränkande behandling och mobbning, ville elever från olika klasser i årskurs åtta ha fler möjlighet att lära känna elever från andra klasser på skolan för att på så sätt känna sig tryggare i skolmiljön. Andra elever ville ha mer och beslutsammare involvering från vuxna och lärare för att styra upp obehagliga situationer (Skolverket, 2002).

För att kunna arbeta mot kränkande behandling förklarar skolverket olika förutsättningar; Ledarskapet på skolan måste vara demokratiskt, starkt och tydligt, mål och krav måste sättas upp. Rektorer måste få stöd från kommun och politiker mot kränkande behandling. Detta samarbete tycks dock ofta fungera mycket dåligt.

I klasser och skolor med mindre antal elever förekommer mobbning i mindre grad. Detta beror antagligen på att i mindre klasser känner man fler utav sina klasskamrater och på så sätt blir det enklare att föra samtal med eleverna samt trivseln blir större. Dock upplevs utsattheten värre i små skolor där kränkningar förekommer än i stora skolor. Andra förutsättningar är de vuxnas närvaro som ofta söks hos eleverna. Dessa vuxna måste ha olika kompetens och olika roller i elevernas vardag, detta kan handla om kamratstödjare, rastvakter och så vidare men även fritidspersonal, kuratorer och skolsköterskor med flera.

Tid för att hantera dessa frågor behövs också. Vissa skolor vill ha schemalagd tid för att elever skall kunna prata med mentorer och handledare. Det behövs även tid för antimobbningskampanjer, kamrattstödare och elevråd. Den sista förutsättningen menar skolverket är den fysiska miljön. Studier visar att otrivsamma och ruffiga skolmiljöer leder till ökat våld och dessa miljöer påträffas många gånger i osäkra och fattiga bostadsområden (Skolverket, 2008).

3.5.1 Ansvar

FN: s barnkonvention bygger på att barnens bästa alltid skall vara högsta prioritet. En grundläggande princip i konventionen är likabehandling vilket betyder att inga barn får diskrimineras på något sätt oberoende av vilket ursprung, åsikter, religion osv. som barnet kan tänkas ha. I artikel 19 står att staten har skyldighet att skydda barn från alla former av övergrepp, skada och vanvård (Friends, 2011). Skolan har en stor roll i detta avseende. Det är rektorns ansvar att lagar och regler följs i verksamheten samt att de nationella målen försöks uppnås (Skolverket, 2011).

3.5.2 Varför skall barn och ungdomar få vara med och påverka utformningen på sin arbetsmiljö?

Det är viktigt att låta barn och ungdomar själva få vara med och påverka för att få en optimal arbetsmiljö, arbetsmiljöverket (2011) pekar på tre punkter till varför. Den första pekar på de mänskliga rättigheterna som handlar om att man själv skall få vara med och påverka det som rör ens liv. De andra två punkterna menar att eleverna spenderar mycket tid i skolan och att vårt samhälle är en demokrati där alla skall få vara med och bestämma.

4. Resultat

Detta kapitel kommer redovisa resultatet från enkätundersökningen och de öppna intervjuerna.

4.1 Enkätundersökningen

Enkäten (Bilaga 3) delades ut till eleverna på Thorildskolan i januari 2011 och 259st ifyllda enkäter samlades in för att sammanställas i februari 2011. På skolan går läsår 2010 -2011 385 och 67 % av eleverna har svarat på enkäten. Nedan finns en sammanställning som inte är allomfattande då svaren på vissa frågor inte varit relevanta på grund av bristande intresse eller feltolkning och därför inte varit aktuella för detta arbete. De önskemål som främst beaktas vid framtagandet utav gestaltningsförslaget är de som flest antal elever har valt, dessa kan på så sätt tillfredsställa fler elevers önskemål. Undantag är de önskemål som anses passa intressen som de nya eleverna i årskurs sex skulle kunna ha. Detta har gjorts för att de nya eleverna i årskurs sex inte börjat på skolan än och har därmed inte kunnat svara på enkätundersökningen. Exempel på sådana önskemål som tagits med i gestaltningsförslaget är bland annat studsmatta och fågelbogunga.

Alla svar är sammanställda i diagram som kan läsas i Bilaga 3. Från början var det tänkt att även lärarna på skolan skulle besvara enkätundersökningen men jag ansåg att lärarna inte är brukarna på skolgården i samma omfattning som eleverna.

Av de 259 insamlade enkäterna hade 126 inte angivet vilken klass eleven går i. Detta hade dock inte efterfrågats vilket borde ha gjorts för att kunna jämföra de olika klassernas önskemål mot varandra.

Resterande enkätsvar kan spåras till två klasser i årskurs sju, två

klasser i årskurs åtta, två klasser i årskurs nio och särskoleelever. Dock är det ingen större skillnad på svaren från de olika årskurserna.

Frågeställning 1:

Var på skolgården brukar du befinna dig på rasterna?

187 stycken av 259 svarade att de ofta var inomhus vid dåligt väder, och om det var fint väder så uppehöll sig 53 stycken vid flaggstången. Många andra elever var vid specifika platser på skolgården där någon form utav aktiviteter kunde utföras. 22 stycken svarade att de alltid gick ifrån skolområdet till närliggande affärer eller andra platser i närheten.

Frågeställning 2:

Var är du aldrig?

Majoriteten som i detta fall är 33 % svarade att de aldrig var utomhus på rasterna. Många visste ingen specifik plats de inte var på och lika många svarade att de inte var på den stora fotbollsplanen som ligger utanför skolområdet, eller valde att inte svara alls. Ett missnöje med utbudet utav aktivitetsmöjligheter och uppehållsmöjligheter uttrycktes i vissa utav elevernas svar genom mer eller mindre seriösa svar. Exempel på detta är när elever svarat att det inte finns något att göra på skolgården.

Frågeställning 3:

Vilken aktivitet skulle du vilja ha på din nya skolgård?

Ett av det mest populära svaret var pingis, detta finns inomhus men inte på skolgården vilket bjuder in eleverna att vistas inomhus på

rasterna. 187 av elevernas svar inkluderade någon form av bollsporter. Många utav de önskade bollsporterna kan föras samman i en multisportarena. 63 stycken visste inte vad de ville ha eller så valde de att inte svara alls på den frågan.

Frågeställning 4:

Tycker du det saknas redskap eller utrustning på din skolgård?

Många elever missförstod frågan och svarade på frågan om vilka redskap de ville ha vilket resulterade i många olika förslag på redskap och utrustning de skulle vilja se på sin skolgård i framtiden. De som uppfattade frågan korrekt svarade oftast att de redan var nöjda med de som fanns idag.

Frågeställning 5:

Tycker du det finns tillräckligt med vegetation/växter på din skolgård?

Hela 131 av 259 stycken elever ville ha mer vegetation på sin skolgård. Ofta var anledningen till varför de ville ha mer vegetation, att de tycker den som redan finns på platsen är tråkig. Det näst populäraste svaret var att de redan var nöjda med den mängd av vegetation som idag finns på plats men ofta fanns ett tillägg om att de inte var nöjda med denna.

Frågeställning 6:

Om du fick önska dig vad som helst till din nya skolgård, vad skulle det bli?

Det vanligaste svaret var platser att ta det lugnt på, bänkar, solstolar och så vidare. Ofta prioriteras även vindskydd i samband med dessa

platser. De näst vanligaste svaren var aktiviteter där fantasifulla önskemål presenterades, exempel på dessa är crossbana, en galleria och andra stora hobbyaktiviteter.

4.2 Intervjurespondenternas metoder för projektering

I detta kapitel presenteras resultatet utav de öppna intervjuerna.

Mareld Landskapsarkitekter

Bo Larses är en erfaren landskapsarkitekt som arbetar för Mareld Landskapsarkitekter AB i Hunnebostrand. Han har arbetat med många olika projekt i utemiljö bland annat skolgårdar. Ett exempel på hans arbetsprocess är på en högstadieskola. Bo Larses hade möte med skolans personal och elevrådet för att få in deras önskemål över hur den nya skolgården skulle se ut. Personalen hade själva tagit initiativ och samlat in önskemål på små lappar från eleverna som de sedan gav till landskapsarkitekterna. Efter ett insamlande av information tog de fram ett förslag som representanter från skolan fick kommentera. Då kommunen var beställare så hade de också sin syn på förslaget.

Olika projekt kan ha olika önskemål, vissa vill ha en utomhus scen för framträdanden, andra vill ha möjlighet för utomhusundervisning. I projektet med möjligheter till utomhusundervisning projekterades stora stenar i en naturlig plats in som sittplatser. Det som styr ett gestaltungsförslag menar Bo är bland annat ekonomi och estetik men också att skapa en helhet i den befintliga miljön. På skolgårdar kan det handla om att få in små platser där eleverna kan vistas utan att behöva vara med i aktiviteter runt omkring (Larses, muntligen, 2011).

Norconsult

Under arbetets gång har jag fått förmånen att få tillgång till en

kontorsplats på Norconsults huvudkontor i Göteborg där jag både fått tillgång till materiella hjälpmedel och de anställdas kunskap.

Norconsult AB ingår som helägt dotterbolag i Norconsult AS vilket är Norges största konsultföretaget inom samhällsplanering och projektering. Koncernen finns i 11 olika länder och har uppdrag över hela världen. Norconsults affärsidé är att utgå från kundens förutsättningar, behov och förväntningar.

En öppen intervju med Åsa Erkman och Lena Seipel som är aktivt arbetande och erfarna landskapsarkitekter inom företaget, beskriver tydligt deras olika sätt att arbeta på. Enkätundersökningar har de aldrig själva upprättat men de berättar att precis som Bo Larsen (Muntligt, 2011) kan brukarna själva gjort enkäter där svaren samlats in och skickats vidare till landskapsarkitekterna. Det kan också förekomma skisser med idéer från brukarna. Företaget arbetar efter en checklista där bland annat kontakt med brukare står med. Ett sätt att arbeta på är också att visa inspirerande bilder från andra skolgårdar för att väcka brukarens intresse och få dem att tänka i nya banor, vilket ofta ger positiva resultat med relevanta idéer.

Representanter för skolgårdens brukare används ofta i form utav elevråd och andra utvalda personer. Men det behöver inte alltid vara positivt att låta en eller flera personer föra allas talan. Ett exempel på detta var då en representant för en skola, vars utemiljö skulle byggas, ville ha med utomhusgym på den nya skolgården. Men denne representant hade missförstått eleverna som ratade idén.

I intervjun framkom att det oftast är den mest stabila och tåliga utrustningen som fungerar bäst på skolgårdar. För högstadieskolor behövs mångsidig utrustning som inte nödvändigt behöver användas till enbart en sak. Åsa och Lena menar att ungdomar inte alltid följer

regler, finns en parkbänk så sitter de hellre uppe på ryggstödet istället för på bänken där det är tänkt att sitta. Är platser på skolgården tänkta att användas till utomhuslektioner borde dessa vara genomtänkta planerade, eftersom de med all säkerhet inte enbart kommer användas till lektioner största delen av året. Det betyder att det bästa är om platsen är utformad på ett sätt så att den går att använda på fler sätt.

Det som styr olika projekt är till största delen ekonomin vilket kan minska möjligheterna för både möten med brukare och påkostade idéer som inte går att genomföra. Men det finns också många bra exempel på projekt som de har genomfört då de med en stram ekonomi ändå lyckats presentera attraktiva och funktionella skolmiljöer (Norconsult, muntligen, 2011).

Jan Andersson

Rektorn Jan Andersson intervjuades per email den 8 mars. Jan berättade i intervjun generellt om hur skolgården används av eleverna, dels används inte framsidan i dagsläget eftersom den är en parkeringsplats. För att kunna använda framsidan skall därför parkeringsplatsen flyttas till ett närbeläget område utanför skolan. Ett annat område som inte används är cykelparkeringen längst söder ut på baksidan, anledningen är för att cyklarna blir vandaliserade när de är parkerade där. Atriumgårdarna används inte heller, men menar han, skulle vara ett bra utrymme till elever för att studera eller ta det lugnt på.

Eleverna är uppdelade i många olika sorters grupper på rasterna, vissa tjejer och killar är par och umgås i små grupper medan andra enbart umgås separat med killar och tjejer. Det finns även grupper där elever

leker, spelar spel, diskuterar eller umgås klassvis. Jan menar att elevernas uppdelning oftast handlar om elevernas olika intressen.

Under intervjun behandlades även ämnen som mobbning och kränkande behandlingar, vilket Jan menar dessvärre existerar på alla skolor. Genom att bygga olika platser på skolgården där bollspel kan förekomma så skulle de grupper som använder sig utav ett tuffare spel kunna vara för sig själva. Detta skulle minska viss kränkande behandling bland eleverna på rasterna då olika grupper skulle kunna separeras vid bollspel och onödiga konflikter skulle undvikas.

Om skolgården skulle belysas på kvällar och helger menar han att allmänheten skulle kunna använda skolgården efter skoltid, men att då risken för vandalisering skulle öka i form av nedskräpning och krossade glastrutor med mera (Andersson muntligen, 2011).

Malin Johansson

Eleverådsordförande på Thorildskolan.

Malin Johansson intervjuades per email den 13 mars. Hon menar att eleverna aldrig vistas på baksidan av skolgården och anledningen skulle vara att det inte finns något för eleverna att göra där men att det inte finns någon speciellt otrygg plats. Den populäraste platsen menar hon är baksidan där basketkorgarna och gräsranden används mycket.

Till skillnad från Jan Andersson så anser Malin att eleverna ofta är uppdelade i tjej- och killgrupper, detta ville hon även ändra på och försöka få de olika grupperna att umgås mer.

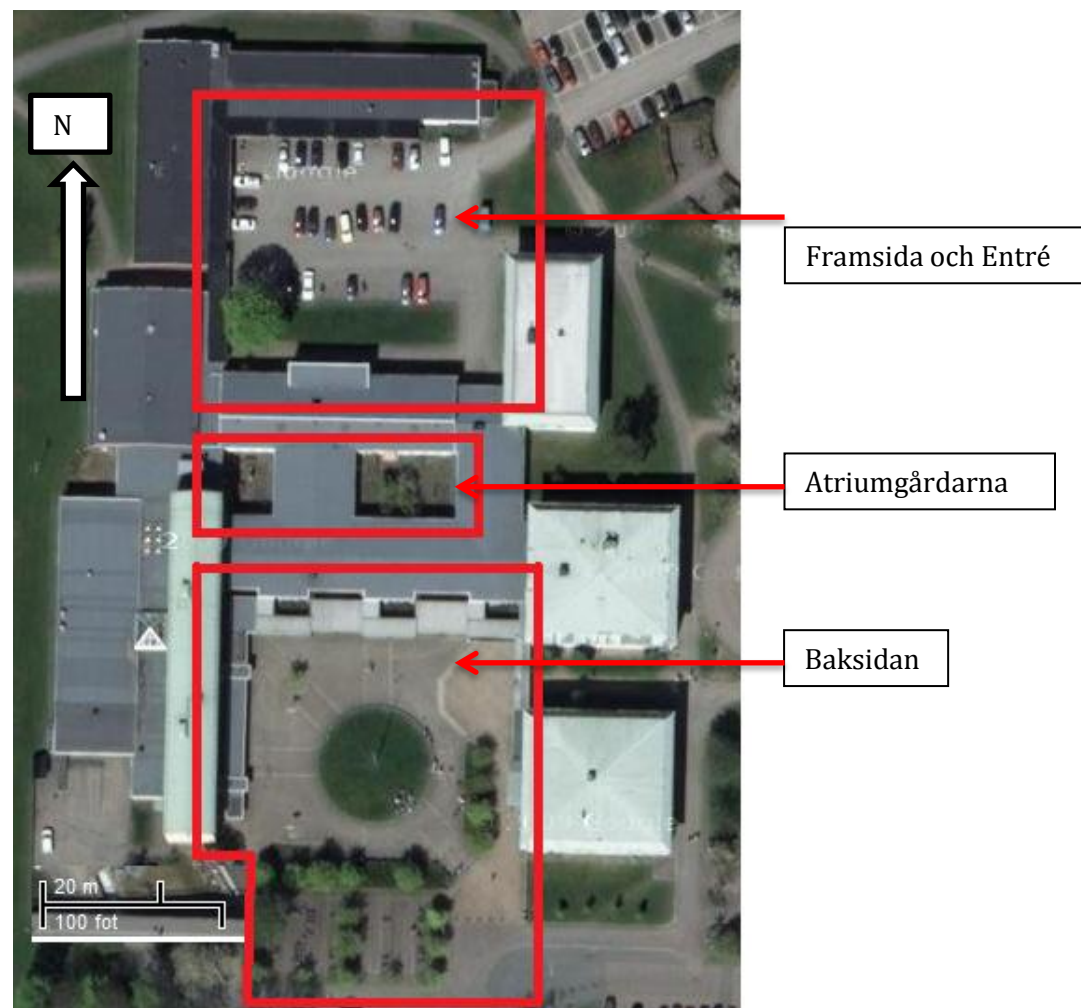
Regntaken är något som hon menar inte gör någon skillnad om de skulle tas bort och att de inte har någon annan funktion än att skydda mot regn.

Angående avskilda platser på skolgården anser Malin att sådana inte finns idag och inte heller är nödvändiga eftersom skolgården har stora ytor som inte används. Hon menar att eleverna skulle kunna utnyttja dessa utrymmen i syftet att ta det lugnt på (Johansson muntligen, 2011).

4.3 Befintliga förhållanden

Skolgården har för enkelhets skull delats upp i tre olika områden. Dessa består utav två stora öppna ytor och två atriumgårdar. Atriumgårdarna kommer att gestaltas i samma rubrik och samma figur då principen skall vara lika för båda. Alla arbetsområdena är markerade på satellitkartan i Figur 1. De ytor som inte anges i de nya förslaget behålls i befintligt skick. Befintliga förhållanden kommer presenteras först och sedan under rubrik 5 presenteras mitt gestaltungsförslag.

Figur 1. Satellitkarta över Thorildskolan med arbetsområdena utmärkt. (maps.google.se/)

Arbetsområde framsida och entré

Framsidan på Thorildskolan består i dagsläget till större delen utav en parkeringsplats som utnyttjas utav skolans personal, se Figur 1. Anslutande till parkeringsplatsen finns en gräsyta med tillhörande träd, se Figur 2.

Figur 2. Fotografi av gräsyta med tillhörande träd på framsidan samt en del utav regntaket, sett från sydöstra hörnet av framsidan. Taget den 19/3 2011.

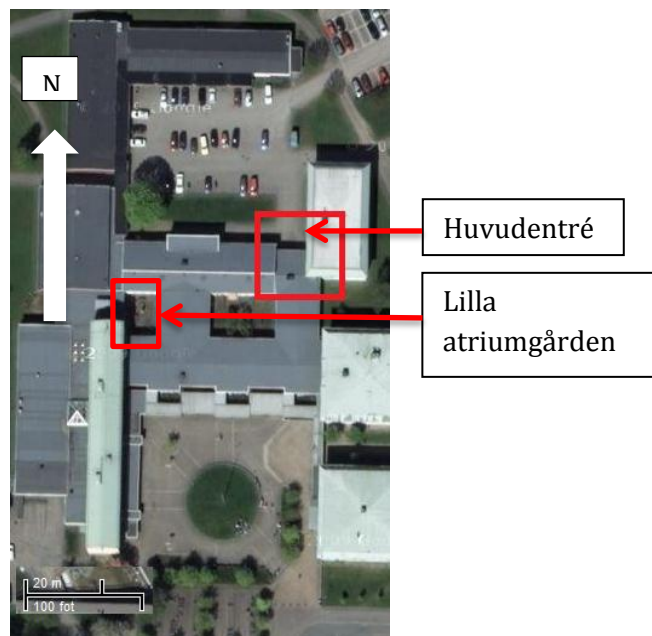
Huvudentrén (Figur 3) är idag anonym och består utav två motsatta trappor som möts vid dörren. Placeringen och det mörka tak som skuggar ingången gör det svårt att identifiera den som huvudentré. Huvudentréns placering är markerad på satellitkartan i Figur 4. Ett regntak går längst med skolbyggnaderna som kan ses i Figur 2.

Figur 3. Fotografi av huvudentré och vegetationsytor sett från nordlig riktning. Taget den 19/3 2011.

Arbetsområde atriumgårdarna

Atriumgårdarna på skolan är två gårdar inbyggda i skolans huvudbyggnad, se Figur 1. Dessa är till för att släppa in ljus till de närliggande rummen inne i skolhuset och används därför inte utav skolans brukare.

Figur 4. Satellitkarta över Thorildskolan med huvudentrén och den lilla atriumgården utmärkta. (maps.google.se/)

Markmaterialet består utav betongmarkplattor satta i ett fyrkantigt

Figur 5. Fotografi av den mindre atriumgården taget från det nordöstra hörnet. Taget den 21/3 2011.

mönster med undantag för vegetationsytor i mitten utav dessa (Figur5). Växtmaterialet som idag finns på platsen är dött eller skadat. Den till ytan mindre utav de två atriumgårdarna (Figur 4) har även en bronsbyst och en parkbänk.

Arbetsområde baksidan

Detta arbetsområde är det enda utav de tre områdena som i dagsläget används som skolgård (Figur 1). I den södra delen utav baksidan finns en större cykelparkering som är inringad utav fyra trädrader med anslutande gräsyta. Under den vågräta trädraden i den norra delen av cykelparkeringen finns även en större buskplantering, se Figur 6 och Figur 1. Träden är vitala och verkar trivas på platsen. Cykelparkeringen ligger upphöjt och skiljer sig därmed höjdmässigt från resten utav baksidan.

Figur 6. Fotografi över den vegetationsinringade cykelparkeringen sett från sydöstlig riktning. Taget den 19/3 2011.

Figur 7. Fotografi över den gräsbeklädda rondellen samt den södra basketkorgen sett från sydvästlig riktning. Taget den 19/3 2011.

Mitten av baksidan är beläget längre norrut och består av en gräsbeklädd rondell med stödmur runt om och flaggstång i mitten (Figur 7).

Figur 8. Fotografi över den nordvästra basketkorgen samt det solitära trädet sett från söder. Taget den 19/3 2011.

Till väster om rondellen finns två basketkorgar, en utav dem är placerad i sydväst och en i nordväst om mitten (Figur 7 & Figur 8). I det nordvästra hörnet utav baksidan finns förutom en utav basketkorgarna även ett solitär träd, där jorden och rötterna skyddas utav naturgatsten (Figur 8). Trädet är vitalt men ser ut att stå i hårt packad jord.

Längst den norra delen av baksidan finns tre planteringar i anslutning till entréerna (Figur 9). Dessa planteringar har många vitala buskar men också mycket avarter som konkurrerat ut vissa enstaka buskar, jorden i rabatterna är på vissa ställen hårt packad. Framför entréerna går ett regntak i plåt som sträcker sig runt hela skolgården med ljusarmatur i

Figur 9. Fotografi över de tre planteringarna som ansluter till entréer samt regntaket med ljusarmatur, sett från nordöstlig riktning. Taget den 19/3 2011.

Figur 10. Fotografi över den öppna platsens betongmarkplattor i det nordöstra hörnet sett från öst. Taget den 19/3 2011.

innertaket (Figur 9).

Den sista delen utav baksidan ligger i den östliga delen av baksidan. Denna östliga del är också något upphöjd men ligger höjdmässigt något lägre än cykelparkeringen. Platsens markbeläggning är betongmarkplattor (Figur 10) vilket skiljer sig från resten utav baksidans markbeläggning då den är asfalt. Den östra delen består dels utav en öppen del i nordöstra hörnet av baksidan, som genom en trappa leder ner till resterande skolgård (Figur 11) samt en del som består av en buskplantering med fyra träd i som är i ett vitalt och välskött skick.

Figur 11. Fotografi över den östliga delen av baksidan sett från sydväst. Taget den 19/3 2011.

4.4 Mitt gestaltungsfor-slag

Arbetsområde framsida och entré

För arbetsområde se Figur 1. Det befintliga trädet på framsidan utav skolan samt dess anslutande gräsyta skall behållas (Figur 2). Istället för parkeringsplatsen skall en multisportarena anläggas, den kommer placeras mot den befintliga gräsyttans långsida (Figur 12). En multisportarena är en konstgräsplan med många olika sporters mål så att så många olika sorters sport kan utövas som möjligt. På multisportarenans kortsidor skall planteringar anläggas med tre lyktstolpar på varje sida sättas in (Figur 12). I den befintliga gräsmattan samt den norra delen av framsidan skall större stenar placeras fastsatta i marken med avsikt att fungera som sittplatser (Figur 12). Tre träd placeras även på den norra sidan och mellan dessa skall en bollspelsplan ritas in i marken. Regntaket tas bort och byts ut mot små glastak vid entréerna (Figur 12).

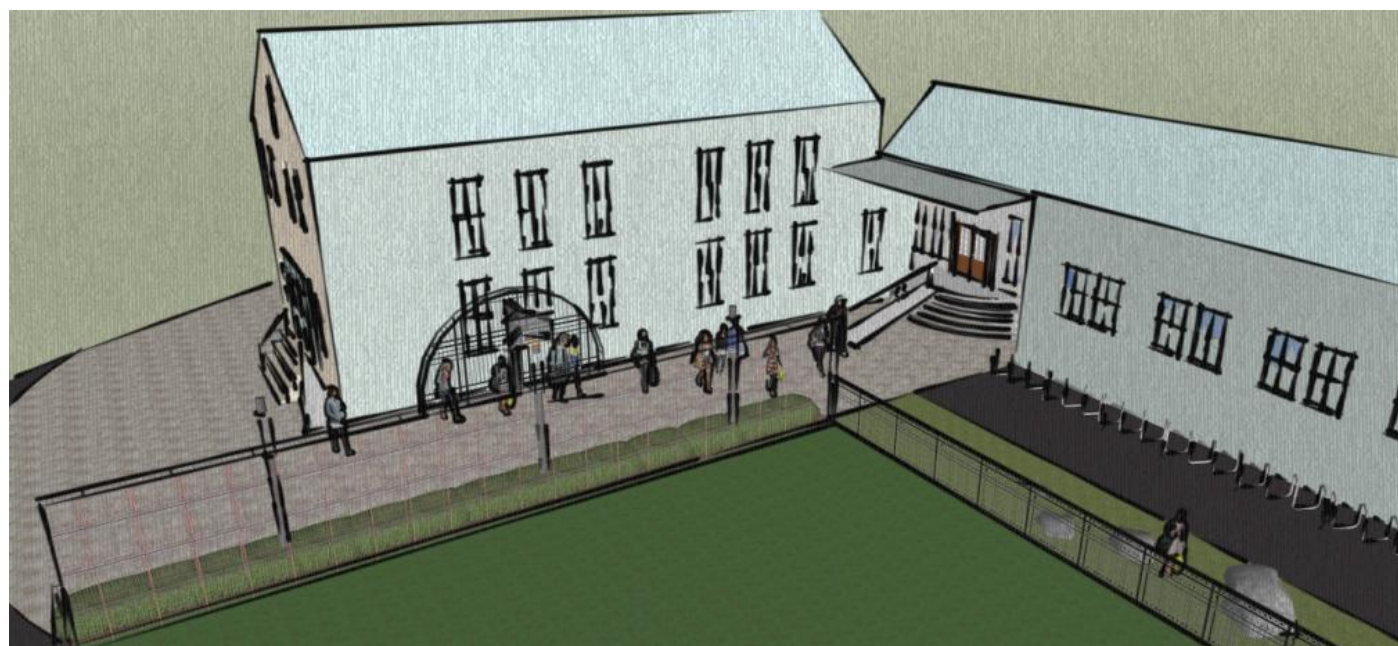

Figur 12. Skiss över framsidan sett från norr. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

Den västra delen skall få ståbänkar monterade mot väggen samt klätterväxter vid entréerna (Figur 13). Huvudentréns nuvarande trappa och tak skall bytas ut och istället sätts en rund trappa med tillhörande handikappsramp samt glastak. En ny cykelparkering placeras till höger om huvudentrén, både huvudentrén och cykelparkeringen kan ses i Figur 14. Den befintliga asfalten behålls överallt förutom vid gången till huvudentrén där en ljusare betongmarksten skall läggas.

Figur 13. Skiss över västra delen av framsidan sett från norr. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

Figur 14. Skiss över huvudentrén sett från sydöst. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

Arbetsområde atriumgårdarna

I dagsläget finns det två atriumgårdar på skolan som inte används i något specifikt syfte (Figur 1). Dessa skall få bark som markmaterial och vegetation i form utav ett lågt martäckande buskskikt. Tre träd planteras också in i atriumgårdarna (Figur 15), två i den stora och ett i den lilla atriumgården. Platserna skall även få sittplatser i form utav runda bänkar (Figur 15).

Figur 15. Skiss över den lilla atriumgården sett från sydöst. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

Arbetsområde baksidan

Cykelparkeringen nere i södra hörnet tas bort (Figur 16). Av de fyra trädtrader som idag finns på platsen tas två bort och ersätts istället med sittmöjligheter och en fontän (Figur 16). De två trädtrader som skall vara kvar får en buskplantering under sig. Den rondell som ligger i mitten utav baksidan skall utökas, få en helt ny form och flaggstången skall tas bort (Figur 16). Den nya upphöjda gräsmattan har fortfarande kvar samma höjd som den gamla rondellen, med undantag för delen i sydöst och nordöst som är nedsänkta till marknivå. I gräsmattan skall

en studsmatta, stenar med värmeslingor i samt en hängmatta placeras (Figur 16).

Den nya gräsmattan skall även ha tre halvcirkelformade mötesplatser varav två av dem skall ha likadana tak (Figur 16). Dessa mötesplatser skall ha bänkar som följer platsens halvcirkelform (Figur 16). Framför den mötesplats som inte har något tak skall en karta av världen ritas in i asfalten (Figur 16). Nedanför det sydöstra hörnet av gräsmattan skall en fågelbogunga placeras (Figur 16).

Figur 16. Skiss över baksidan sett från söder. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

Basketkorgarnas placering till väster om mitten skall vara kvar men nya korgar sätts in med kedjekorgar.

Det befintliga trädet i nordvästra hörnet samt den norra sidans planteringar skall bevaras, liknande planteringar skall även anläggas mot den västra byggnadens sida (Figur 17).

I den norra delen skall pingisbord samt en rund bänk med ljusdioder placeras (Figur 17). Hela den östra delen av baksidan skall bevaras i befintligt skick (Figur 10 & 11).

Figur 17. Skiss över norra delen av baksidan sett från öst. Gjort i programmet Sketchup den 4/3 2011.

5. Diskussion

I detta kapitel kommer mina personliga åsikter att diskuteras med resultatet samt litteraturstudien som grund.

5.1 Frågeställningarna

De frågeställningar som ställs i början av detta arbete är som följer.

Huvudfråga

- Går det genom att lyssna till elevernas önskemål få fram ett gestaltungsförslag till skolgården?

Delfrågor:

- Vad reglerar utformningen på högstadieskolgårdar och vad styr landskapsarkitekter som skapar miljöer för högstadieelever?
- Stämmer elevernas önskemål överens med vad som i dagsläget erbjuds dem?

5.1.1. Svar till frågeställningarna

Går det genom att lyssna till elevernas önskemål få fram ett gestaltungsförslag till skolgården?

Genom att låta eleverna själva få bestämma vad som skall finnas på sin skolgård anser jag att en mer uppskattad och trivsam miljö skulle kunna skapas. Det vanligaste och mest effektiva sättet att få fram gestaltungsförslag verkar generellt vara att kontakta brukarna för att få deras åsikter.

Att vara tonåring betyder många saker, bland annat handlar det om att utveckla abstrakt tankesätt (Andersson-Nyander et al., 1983). Genom

att då låta eleverna få fundera på hur de vill att skolgården skall se ut i framtiden kan detta sätt att tänka främjas.

Arbetet visar att skolgårdsmiljön ofta påverkar oss i livet på olika sätt. Jag minns precis vilka platser jag i högstadiet kunde gå iväg till för att sola mig eller var det fanns plats att hänga på med kompisarna. Genom att låta eleverna själva få påverka sin utemiljö kan det betyda att eleverna mer eller mindre omedvetet påverkar sin framtid.

Jag anser att det går att lyssna till eleverna och på så sätt få fram ett gestaltungsförslag. Men jag är säker på att om förslaget skall tillfredsställa eleverna på bästa sätt så måste fler kontakter tas, kanske genom en inspirationsföreläsning och workshop, utvalda kontaktpersoner eller på något annat sätt. Detta grundar jag på att elevernas önskemål ofta har varit för storslagna och icke relevanta. Hade eleverna fått förslag på hur skolgårdar kan se ut så anser jag att mer realistiska och greppbara önskemål hade getts som svar i enkätundersökningen.

Vad reglerar utformningen på högstadieskolgårdar och vad styr landskapsarkitekter som skapar miljöer för högstadieelever?

På de företag som jag pratat med görs en brukarundersökning då skolgårdar skall projekteras. Det som framkommit i arbetet är att brukarna själva har många åsikter och önskemål i början av processen som senare utvecklas till genomförbara projektplaner. Det är ofta detta som reglerar projektets gång. Framförallt styrs projektet mest utav ekonomin. En budget finns alltid för alla projekt och det är även den som styr utformningen av skolmiljöer.

Det landskapsarkitekterna på Norconsult (muntligen, 2011) berättade var att skolgårdar kan få ett helt nytt utseende även med en stram budget. Min åsikt är att detta spelar stor roll beroende på hur stor skolgården är. Om skolgården är stor och har många elever måste fler

åtgärder göras för att alla elever skall se de nya åtgärderna. Detta baseras på svaren från min enkätundersökning (Bilaga 4) där vissa elever inte vistas på vissa specifika platser. Skall då en stram budget styra omgestaltningen av en stor skolgård så behövs många olika åtgärder för att täcka in allas specifika områden (Skolverket, 2010).

Stämmer elevernas önskemål överens med vad som i dagsläget erbjuds dem?

Många elever har kommenterat sina enkätsvar där de uttrycker sitt missnöje för skolgården i dagsläget. Detta kan även utläsas ur enkätundersökningens svar där eleverna bland annat inte tycker om att vara utomhus på raster se Bilaga 4.

Den vanligaste kommentaren eleverna gjorde i svaren från enkätundersökningen var att det inte finns något att göra på skolgården, detta kan även utläsas i Bilaga 4 svar då många elever har önskat sig aktiviteter av något slag och inte vill vara utomhus på rasterna. Det som kan läsas ur studien är att ungdomar ofta vill aktivera sig eller samtala under skolans raster men inte på samma sätt som yngre elever. En skolgård måste då planeras efter deras ålder och behov.

Högstadieskolan Thorild i Kungälv skall få in årskurs sex vilket gör att yngre elever i framtiden skall trivas på skolgården. Den befintliga skolgården har ingen lekutrustning, endast basketkorgar. Dessa elever har inte haft någon möjlighet att svara på min enkätundersökning, därför har jag valt att lägga in viss mer lekorienterad utrustning som även förekom som svar i enkäten. Exempel på dessa är studsmattan och fågelbogungan.

5.2 Gestaltungsförslaget

I detta kapitel kommer gestaltungsförslagets olika delar att diskuteras. Förslaget har delats upp under fyra rubriker som är vegetationsytor, utrustning, markmaterial och befintliga platser som bevaras.

Vegetationsytorna

Tidigare i arbetet har jag förklarat hur Nilsson (2002) beskriver att vegetation på skolgården är viktig för att elever skall kunna bearbeta sina intryck. 131 av 259 elever önskade sig mer vegetation på den nya skolgården men samtidigt tyckte 80 elever av 259 att mer vegetation på den nya skolgården inte var nödvändig (se bilaga 4). Jag anser att vegetation är oersättlig för att bland annat skapa en rums känsla och komma ifrån den kala skolgård som i dagsläget finns på platsen. Grundat på detta valde jag att inte göra så många nya vegetationsytor utan istället plantera om eller utvidga de ytor som redan finns. I enkätundersökningens svar fanns även vissa önskningar om att få in mer färg på den nya skolgården (Bilaga 3), genomtänkt vegetation i form utav blommande klätterväxter, träd och buskar kan tillfredsställa detta önskemål.

Undantag är atriumgårdarna (Figur 1) som är avskärmade från de stora skolgårdsytorna på fram och baksidan och som får mycket ny vegetation. Tanken med dessa atriumgårdar är att de skall bli en avskild plats dit elever kan gå om de behöver vara för sig själva eller studera i avskildhet (Andersson, muntligen, 2011). En annan funktion som atriumgårdarna skulle kunna ha genom mitt gestaltungsförslag är plats för utomhuslektioner. Eftersom de är placerade centralt i skolan, behöver inte lärare och elever gå så långt för att komma ut, vilket jag hoppas kan leda till att fler lektioner hålls utomhus. Bark

skall fungera som markmaterial i gångar och runt sittplatserna. Barkens funktion skall tillsammans med marktäckande växter kunna skugga ut mycket ogräs vilket gör skötseln enklare, som annars kan vara besvärlig i atriumgårdar då redskap och material skall fraktas genom skolbyggnaden. Atriumgårdarna ligger centralt beläget i skolbyggnaderna och då de till största delen gränsar mot korridorer kan de elever som vill vistas avskilt på platsen att störas. Min åsikt är att eftersom båda gårdarna även angränsar till rektorns kontor och receptionen med mera kan vuxnas tillsyn se till att platsen förblir lugn.

I det arbetsområde som jag i detta arbete valt att kalla för baksidan (Figur 1) finns en cykelparkering som i dagsläget inte fungerar optimalt och dessutom skärmar av skolgården, vilket gör elevernas skolgårdsyta mindre (Figur 6). Cykelparkeringen fungerar inte optimalt eftersom mycket vandalism förekommer där (Andersson muntligen, 2011), jag anser att en anledning till detta är att platsen är belägen långt bort från vuxnas tillsyn och därmed har ingen uppsyn över cyklarna på skoltid. Två trädrader samt cykelparkeringen tas därför bort, för att istället utöka skolgårdens yta och öppna upp platsen till resterande skolgård (Figur 16). Under de trädrader som får vara kvar skall buskar planteras för att undvika gräsklippning under träden vilket gör skötseln enklare och skapar rumskänsla, platsen kommer genom dessa åtgärder även att tydligt visa gränsen för skolgårdens område (Figur 16).

Den gräsrand som idag finns på mitten utav baksidan skall utökas, (Figur 16) detta görs eftersom många elever pekade ut platsen i enkätundersökningens svar som ett populärt ställe att uppehålla sig på raster (Bilaga 4). Om denna plats då utökas kan fler få möjlighet att dra nytta av den. Eftersom muren var populär har jag valt att göra platsen upphöjd i likhet med muren så att möjligheten finns att sitta på kanten.

Undantag är den gräsbeklädda platsens nord- och sydöstra hörn som är jämnhöga med marken för att dels kunna ta hand om regnvatten men också för att göra det enkelt för brukarna att ta sig upp.

En aspekt som inte behandlats är de som kan vara allergiska mot pollen. Detta har jag medvetet inte tagit hänsyn till eftersom det finns olika sätt att lindra både sjukdom och det som utlöser reaktionerna, bland annat kan gräs klippas efter skoltid och olika mediciner kan förhindra symtomen.

Utrustning

Rektorn på Thorildskolan (Andersson, muntligen 2011) vill att även framsidan skall kunna användas till skolgård och därför flyttas parkeringsplatsen från skolgårdsområdet. Jag anser att en parkeringsplats kan vara en farlig plats om den ligger i anslutning till en skola och bör därför inte finnas där. Istället för parkeringsplatsen skall en multisportarena anläggas (Figur 12). Denna arena täcker de flesta elevers önskemål om olika bollsporter och olika sportplaner (Bilaga 4). Ett populärt önskemål som multisportarenan inte täcker är pingis, därför har jag placerat ett pingisbord i den norra delen utav baksidan (Figur 17). I dagsläget finns pingisbord inne i skolbyggnaden men om ett pingisbord placeras ute kan fler elever lockas att vistas utomhus på rasten. Jag har valt att placera pingisbordet nära ingångar med tanken att det skall gå snabbt för elever att hämta redskapen. Önskemål om att få en fågelbogunga och en studsatta fanns med på svaren från enkätundersökningen (Bilaga 4) jag har valt att lägga in dessa på gestaltningsförslaget till de nya eleverna i årskurs sex som kan vilja utnyttja skolgården på annat sätt än de äldre eleverna. Detta kan dock ha motsatt effekt då de nya yngre eleverna kan vilja anpassa sig och då tycka att gungan får dem att framstå som barnsliga men jag

är säker på att den skulle användas även om det inte nödvändigtvis är eleverna i årskurs sex som använder den.

Andersson (muntligen, 2011) menar att vissa elever spelar ett hårdare spel än andra vilket leder till att vissa väljer att inte vara med i sporterna, för att undvika detta har jag valt att ha kvar basketspelsmöjligheten på baksidan men bytt ut de gamla basketkorgarna mot nya eftersom de nya är mer hållbara (Figur 16).

Gestaltningförslaget visar tre halvcirkelformade mötesplatser som skall planeras in i den gräsbeklädda mittdelen på baksidan varav två har tak och en har en kartbild framför i marken (Figur 16). Taken är till för att skydda mot väder då många elever önskade detta i enkätundersökningens svar (Bilaga 4). Platserna har även bänkar i samma form som mötesplatsen då även detta var ett önskemål som många hade gett uttryck för genom svaren från enkätundersökningen (Bilaga 4). Kartbilden framför den cirkelformade mötesplatsen som inte har något tak skall inspirera till samtal och även ha möjligheten att användas till utomhuslektioner precis som atriumgårdarna. Två speciella variationer av sittmöbler finns inplanerade, dels stenar med värmeslingor och dels runda bänkar med ljusdioder i. Stenarna är min tolkning av att så många elever tyckte skolgården var kall vilket de uttryckte i enkätundersökningens svar som små kommentarer bredvid frågeställningarna, de runda bänkarna med ljusdioder inuti skall bidra till önskemålet om att få in mer färg på skolgården samt skapa nyfikenhet och diskussion.

Eleverna har i svaren till både frågeställning nummer tre och sex önskat sig en pool (Bilaga 4). Då det kommunala badhuset ligger granne med skolhuset såg jag ingen mening med att planera in en pool, jag valde att tolka önskemålet om en pool tillsammans med

önskemålet om att ha ett konstverk och satte istället en fontän i den södra delen utav baksidan. Denna fontän skall fungera som en naturlig mötesplats som ligger långt bort från skolan så att elever kan vara ifred men tack vare höjden kan vuxnas tillsyn ändå nå eleverna.

Både på arbetsområdena framsidan samt baksidan (Figur1) kommer det finnas olika små samlingsplatser där elever på ett naturligt sätt kan mötas och samtala. Dessa samlingsplatser kan vara både grupperade stenar, ståbänkar monterade mot väggen eller vanliga bänkar men även den lilla bollsportplanen på framsidans norra del (Figur16 & 12). Dessa platser har medvetet placerats i anslutning till de aktiviteter som kräver större grupper för att genomföra. Anledningen till detta grundar sig bland annat i det som tidigare sagts i arbetet om hur vanligt det är med flickor som inte agerar i större grupper under skoltiden, till skillnad från pojkar, och på så sätt kan de utveckla en osäkerhet i liknande sammanhang senare i livet (Gaunt L. 1979). Det grundar sig även i det som skolverket (2008) beskriver som är att den pedagogiska delen utav skolan som kan styra mobbning och kränkande behandling genom starkt ledarskap, tydliga mål och så vidare. Jag anser att om små samlingsplatser ansluter till större ytor så kan eleverna på ett naturligt sätt samspela och därmed också motverka kränkande behandling.

På arbetsområdet framsidan har jag valt att placera de sex belysningsarmaturerna i buskaget vid kortändorna av multisportarenan för att räddningsfordon skall kunna komma fram till byggnaden om en olycka skulle inträffa (Figur12). På arbetsområde baksidan har inga sådana omständigheter tagits i beaktning då det inte finns någon bilväg in till området.

Regntak finns i dagsläget både på fram och baksidan (Figur 2 & 8) och dessa tas dels bort eftersom de tar mycket plats från skolgården men också för att de enligt elevrådsordföranden (Johansson, muntligen, 2011) inte används. På baksidan finns dessutom inne i byggnaden en korridor som kan fungera på samma sätt som regntaket. Genom att ta bort dessa tak kommer dock all belysning försvinna från baksidan vilket kan göra att mindre folk vistas på platsen under kvällar och helger, men rektorn (Andersson, muntligen, 2011) menar att vandalismen ökar om allmänheten använder skolgården och därför har jag valt att inte planera in någon ny belysning.

Markmaterial

Skolgården är idag till stor del täckt av asfalt vilket jag valt att behålla stora delar utav. På framsidan skall dock en ljusare betongmarkplatta läggas som skall leda fram till huvudentrén. Detta görs eftersom huvudentrén i dagsläget är gömd bakom huset (Figur 4) och för att ge ett välkomnande intryck för besökaren. Genom att då använda en ljus färg på materialet, blir kontrasten mot asfalten stor vilket får gången att synas mer.

Som jag tidigare nämnt så skall bark täcka marken i gångar och runt sittplatser i atriumgårdarna. Det görs dels för att bark är ett mjukt och billigt material som är bekvämt att gå på och samtidigt något nytt och spännande. Själv anser jag att bark ger ett mer naturligt uttryck vilket bidrar till den lugna miljön som jag vill att atriumgårdarna skall vara.

Befintliga platser som bevaras

På arbetsområde baksidan finns en trädrad bestående av fyra träd och en upphöjd plan yta till öster (Figur 16) som jag har valt att bevara eftersom trappan är bra sittplats och platsen är gott skick vilket jag anser vara skäl nog till att inte ändra på den.

På baksidan finns även ett solitär träd i nordvästra hörnet, detta kommer att bevaras då trädet är i bra skick, det samma gäller för de två trädrader som bevaras i den södra delen. Den sista delen är framsidans gräsmatta med anslutande träd, jag har valt att behålla denna plats eftersom den kan fungera som potentiell sittplats för eleverna (se Figur 2). Jag anser det viktigt med platser som inte nödvändigtvis har någon tydlig funktion som denna, för att eleverna fritt skall kunna utnyttja ytan. Gräsmattan kan användas som sittplats för åskådare till multisportarenan men också som en mjuk plats att vila sig på.

5.3 Metodval

Metoden med att använda en enkätundersökning gjordes för att få så in så många åsikter som möjligt och på så sätt få ett underlag till gestaltungsförslaget. Tanken med enkäten var att eleverna lättare skulle kunna uttrycka sig genom anonyma svar. Detta kan underlätta för elever som till exempel är mer tillbakadragna och inte nödvändigtvis uttrycker sin åsikt högt. Genom att inte ha något möte med eleverna kan ingen diskussion föras vilket kan ha förhindrat många mycket bättre önskemål än de från enkäten.

De öppna intervjuerna spelades inte in eller på annat sätt styrdes vilket kan medföra att jag kan påverka intervjuernas utslag. De genomfördes sent i processen för att de öppna frågorna skulle bli så aktuella som möjligt, detta kan påverka utslaget. För att se de öppna intervju frågorna se Bilaga 1 & 2. Då jag redan vet om vilka de vanligaste metoderna att planera på är kan frågorna ofrivilligt styras.

6. Slutsats

Genom litteraturstudien och egna erfarenheter har jag fått indikationer på att det satsat mer på nyanlagda skolgårdar som därmed får ett mer påkostad och genomtänkt utseende. En gammal klyscha som kan användas i detta sammanhang är den om hur barnen skulle vara vår framtid och hur vi då borde satsa på dem.

Någonting som också framkommit genom mina studier är att elever på högstadiet inte alltid kan ge realistiska förslag på hur de vill att deras skolgård skulle se ut. Detta betyder att det skulle behövas mer kontakt med brukarna för att få fram ett bra slutresultat.

En annan viktig aspekt som framkommit under arbetstiden är att skolgårdens utrustning försvinner mer och mer beroende på hur gamla eleverna är som brukar denna. I förskolan finns förråd fulla med små trehjulingar, sparkcyklar, hinkar, spadar med mycket mer. På andra delar finns små hus att krypa in i, rutschbanor, gungor och linbanor. Då eleverna når högstadiet så försvinner dessa saker eftersom intresset för den sortens lek inte finns kvar.

Men bara för att eleverna inte vill leka i sandlådan längre så behöver detta inte resultera i en helt asfalterad utemiljö utan möjlighet att bli inspirerad.

Mobbning förekommer dessvärre på alla skolor (Andersson, muntligen, 2011) vilket gör att många elever känner obehag inför skolbesöket.

För att motarbeta kränkande behandling måste den pedagogiska delen utav skolan styra (Skolverket, 2008). Men genom att planera in naturliga mötesplatser tillsammans med aktiviteter, viloplatser och andra ting som inspirerar eleverna på skolgården så anser jag att dessa kränkande behandlingar kan motarbetas genom arbetsmiljön.

Detta grundar jag dels på det som Nilsson (2002) skriver om att en kal skolgård skulle kunna leda till tristess och därmed också mer våld. Det baseras även på att elever i skolor med färre elever inte verkar kränka varandra i samma utsträckning som på skolor med fler elever. En teori var att eleverna känner varandra bättre på skolan med färre elever och att det på så sätt minskade den kränkande behandlingen. För att miljön skall kunna påverka detta så kan många aktivitets mötesplatser skapas där eleverna kan träffas och samarbeta (Skolverket, 2008).

6.1 Fortsatta studier

Tips på fortsatta studier kan vara att hitta vegetation som uppmuntrar, inspirerar och på annat sätt påverkar eleverna på högstadieskolor. Andra studier kan handla om en uppföljning av skolgården under och efter byggprocessen för att undersöka om stämningen på skolan blivit annorlunda med en inspirerande utemiljö men även om vad som styr park- och lekutrustningsföretag då utrustning placeras på skolgårdar. Dessa företag borde ha en överblick i vad som fungerar på skolgårdar och vad som är populärt då dessa anläggs.

7. Källförteckning

Andersson-Nyander B. & Cederblad M. & Watsi C. & Wikare U. (1983) *Skolåren*. Esselte Herzogs: Uppsala 1984.

Almström B-B. & Bengtsson A. & Koinberg S. & Larsson A. & Skotheim E. (1981) *Använd skolgården*. Byggnadsforskningsrådet. Spångbergs Tryckeri AB, Stockholm, 1981.

Arbetsmiljöverket (2011). *Arbetsmiljö i skolan* [online]. Tillgänglig: http://www.av.se/dokument/publikationer/adi/adi_565.pdf [2011-03-07]

Arbetsmiljöverket (2002) *Personalutrymmen för elever* [online]. Tillgänglig: http://www.av.se/publikationer/broschyrer/adi_521.aspx [2011-02-24]

Friends (2011) *FN:s barnkonvention. SOU 1997:116 Artikel 28* [online]. Tillgänglig: <http://www.friends.se/?id=5653> [2011-03-14]

Gaunt L. (1979) *Som man bygger får man barn*. Uppsatser om barns och ungdomars miljö. Björklind-Chu P. *Vad behöver barn och hur planerar vi? Könsskillnaden i barns utelek*. Lantprodukter, Gävle.

Johansson M. (2007) *Möjligheternas skolgård*. Examensarbete SLU, Ultuna.

Nationalencyklopedin: *Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetad på initiativ av Statens kulturråd*. Höganäs: Bra böcker, 1994.

Nationalencyklopedin: *Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetad på initiativ av Statens kulturråd*. Höganäs: Bra böcker, 1996.

Nilsson, N. (2002) *Barnens stad: En barnvänlig stad för barns bästa, lek och inflytande*. IPA – Barns rätt till lek, Stockholm.

Skolverket (2002) *Kränkande handlingar och informella miljöer* Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/150>. Senast uppdaterad [2011-03-19]

Skolverket (2008) *Olikas lika värde*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/2234/a/12551>. Senast uppdaterad [2011-03-18]

Skolverket (2010). *Statistik* [online] Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/1638>. Senast uppdaterad [2011-03-02]

Svenska Dagbladet (2011). *Skolgårdarna krymper i Stockholm* [online]. Tillgänglig: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/skolgardarna-krymper-i-stockholm_5920225.svd#. Senast uppdaterad [2011-02-11]

7.1 Muntlig

Andersson Jan, Rektor på Thorildskolan. Epost intervju den 8 mars 2011. Norconsults huvudkontor, Göteborg.

Erkman Åsa & Seipel Lena, Landskapsarkitekter på Norconsult. Intervju den 8 mars 2011. Norconsults huvudkontor, Göteborg.

Johansson Malin, Eleverådsordförande på Thorildskolan. Epost intervju den 13 mars 2011. Norconsults huvudkontor, Göteborg.

Larses Bo, Landskapsarkitekt på Mareld Landskapsarkitekter. Telefon Intervju den 4 mars 2011. Norconsults huvudkontor, Göteborg.

Törnqvist Anna, Arkitekt. Föreläsnings provokation den 7 februari 2011. Thorildskolan, Kungälv

Bilaga 1.

Öppna intervju frågor för Åsa Erkman, Lena Seipel och Bo Larses:

- Arbetar ni med brukarna?
- På vilket sätt arbetar ni med brukarna?
- Görs enkätundersökningar eller någon annan typ utav undersökningar?
- Vad är populära möbler på högstadieskolor?
- Vilken utrustning fungerar bäst?
- Finns exempel på bra skolgårdar?
- Kan man använda många olika leverantörer?
- Görs erfarenhetsåterföring?

Bilaga 2.

Öppna intervju frågor för Jan Andersson och Malin Johansson:

- Finns det någon specifik plats på skolgården där elever tydligt inte gärna vistas under rasterna? (någon otrygg plats eller någon plats som inte är populär m.m.)
- Är eleverna uppdelade på rasterna och i så fall vilken uppdelning? (Killar, tjejer, klassvis, årskurser eller andra grupperingar?)
- Används regntaken på skolgården? (på parkeringen och baksidan)
- Behövs avskiljda platser på skolgården där elever kan ta det lugnt? (Finns det sådana platser någonstans på skolan idag?)

Bilaga 3.

Hejsan!

Mitt namn är Helena Sandgathe och jag läster till Landskapsingenjör vid Sveriges Lantbruks Universitet. I mitt examensarbete skall jag göra ett förslag på en omgestaltning av er skolgård.

Genom dessa frågor vill jag få reda på hur ni elever skulle vilja att den såg ut.

Svara gärna på baksidan av pappret om du inte får plats.

6. Om du fick önska dig vad som helst till din nya skolgård, vad skulle det vara?

Tack för din hjälp!

/Helena

1. Var på skolgården brukar du befinna dig på rasterna? -Varför?

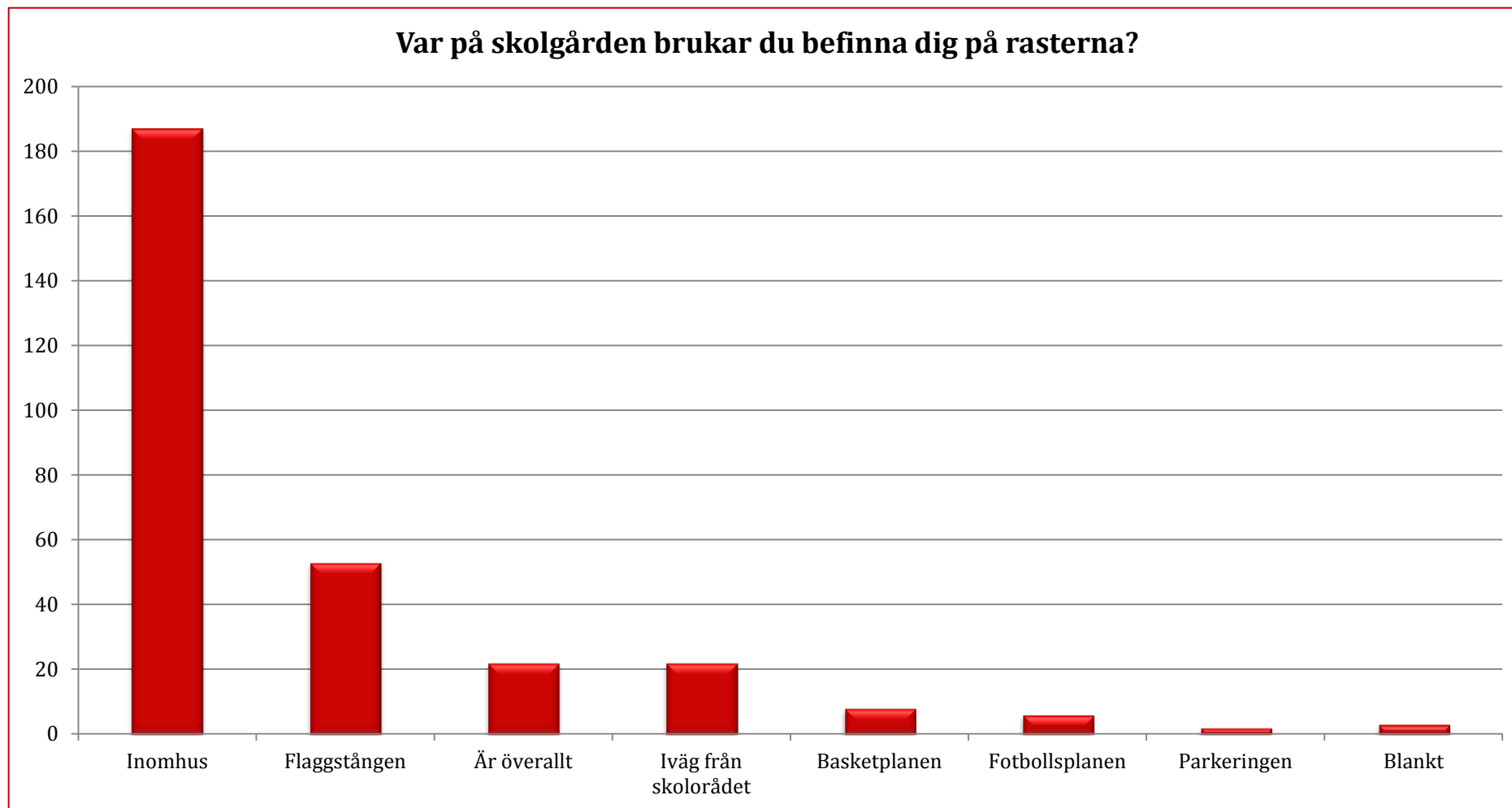
2. Var är du aldrig på rasterna? -Varför?

3. Vilken aktivitet (så som bollspel, pingis, bandy osv.) skulle du vilja ha på din nya skolgård?

4. Tycker du att det saknas redskap (klättervägg, utomhusgym m.m.) eller utrustning (bänkar, soffor och bord) på din skolgård?

5. Är det för mycket eller för lite växter och träd på din skolgård? Vill du ha mer eller mindre?

Bilaga 4.1

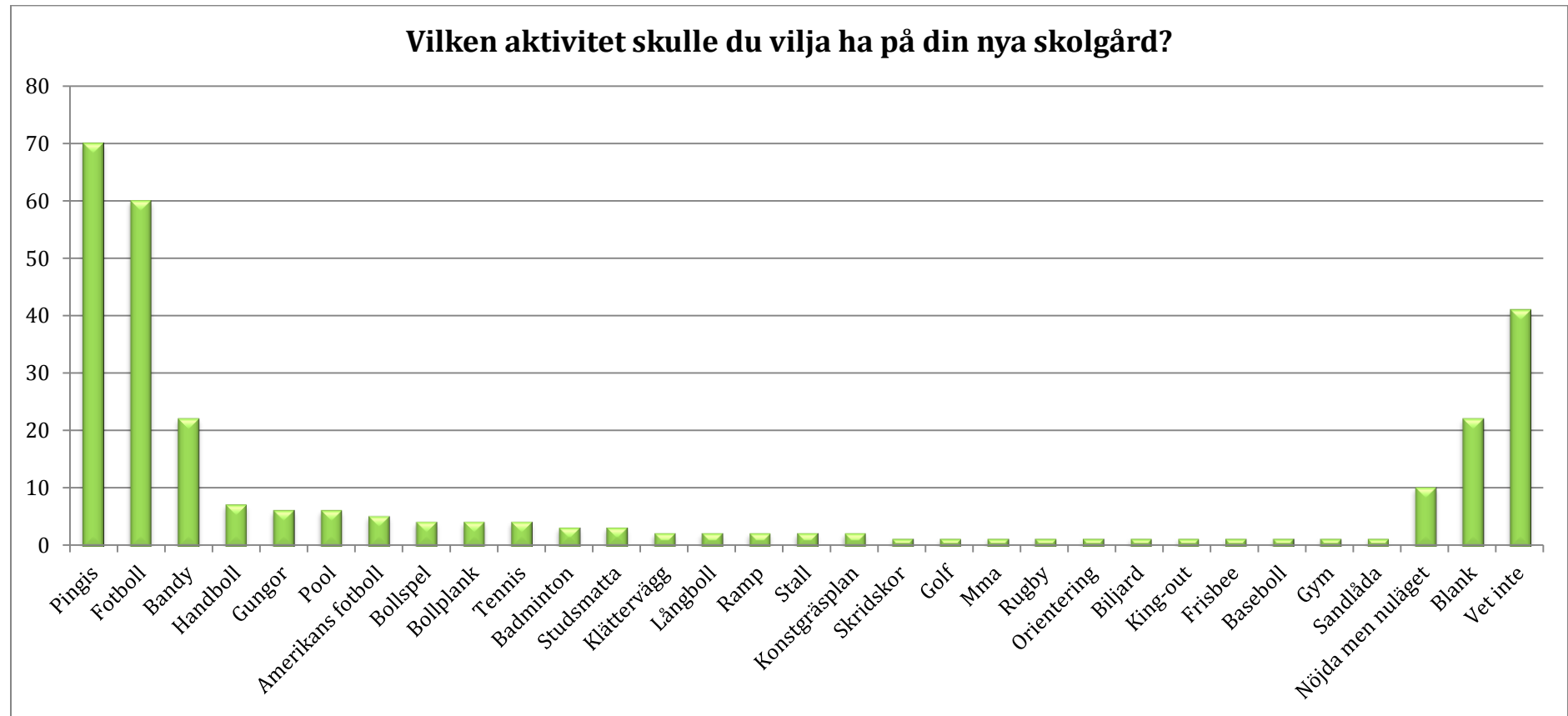

Bilaga 4.2

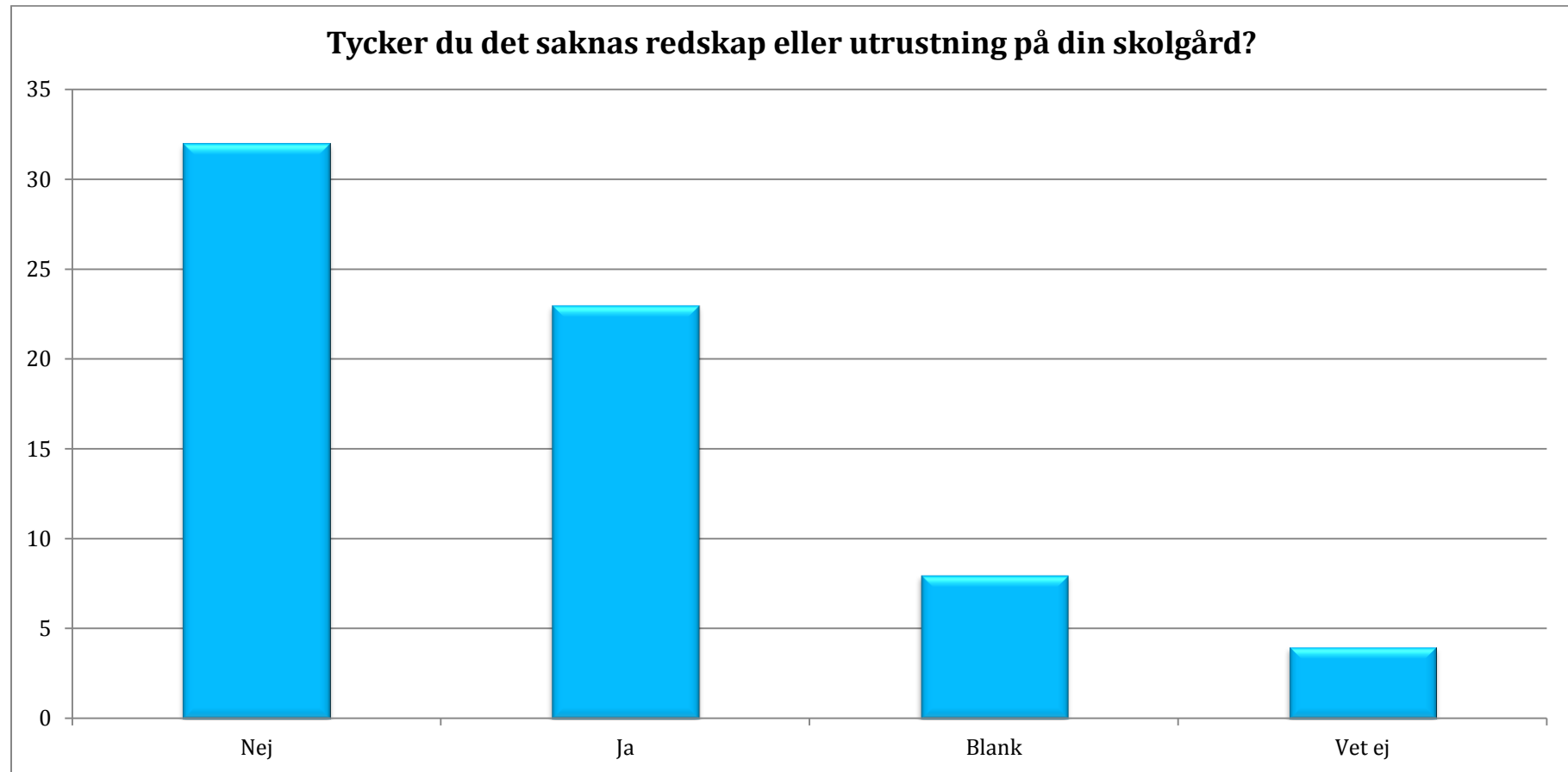

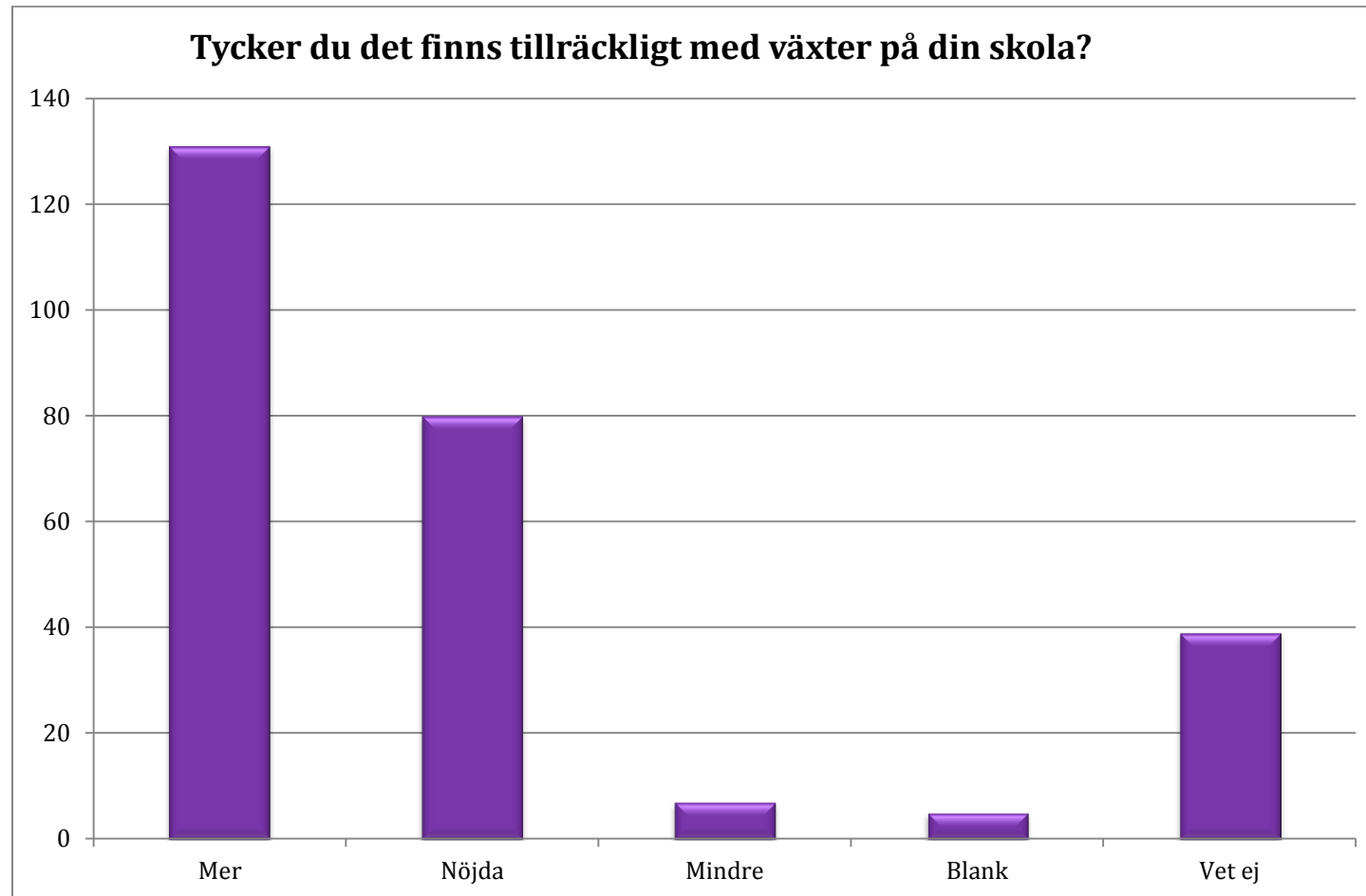
Bilaga 4.3

Bilaga 4.4

Bilaga 4.5

Bilaga 5.6

